

ژن له پوڅه لاتی کوندا

وهرگير له فارسيه وه:

تاسو ته حمه دی

نومین، مهربان، ۱۳۹۲

ناوهرپوک

پیشه کی ۵

ژن و یاسا ۷

ژیانی هاوسه ری و بنه ماله ۲۹

له دایک بوون و بارهیتانی مندا ۳۳

ژیانی هاوسه ری له پروژه ه لاتی کوندا ۳۹

ژنانی دهسه لاتدار و ژیانی حه ره مسه را ۴۰

ویتنه کان ۴۰

پیشه‌کی

له ناوچه‌کانی پۆژه‌لات جۆریک سیجر و ئەفسوون هەمووکات دەوری گیراوه، زۆر کەس چیرۆکەکانی هەزار و یک شەوی وەبەر گوێیان کەوتوو و "شەهزاد" بێژەری چیرۆکەکان دەناسیت، کە ئەو چیرۆکە زۆر بواری لێک‌جیاوازی لەخۆ گرتوو. بێرکردنەوه له ژنی پۆژه‌لاتی سەده‌کانی ناوه‌ندی و ناخه‌ کۆنه‌کان یه‌ک‌سه‌ر ده‌مانگه‌یه‌ننه‌ ناو هه‌رمه‌سه‌راکان، ئەو جینگایه‌ که ژنان له یو ارشیو و پروبه‌ندان ژانیان تێپه‌راندوو و له‌گه‌ڵ دیتنی ده‌سه‌لاتداران ده‌یان‌ه‌سه‌ر لیوان کەوتوو و تەمەنیک به‌ دلخۆشی له‌گه‌ڵیان ژیاون.

نیک باسی ژنی پۆژه‌لاتی کۆن ده‌کری ئەوه‌مان وه‌بیردا دێ که ئەو ژنانه‌ هه‌موو تەمەنانه‌ له‌ خۆشی و کامه‌رانیدا تێپه‌ر کردوو، ئەمه‌ش سه‌رچاوه‌که‌ی ده‌گه‌ڕێته‌وه‌ بۆ چیرۆک و داستانه‌ که بیستومه‌مانه‌، ئەوانیش زیاتر له‌ ئەفسانه‌ و نزیکی واقیع.

ئەوه‌ی لێرمان بایه‌ ده‌ ده‌کری به‌بێ زه‌مه‌ن ماوه‌یه‌کی دوور و درێژ له‌خۆ ده‌گریت. یه‌که‌م سه‌رچاوه‌یه‌ که په‌نا‌ی پێ براوه‌ میژوووه‌که‌ی ده‌گه‌ڕێته‌وه‌ بۆ سه‌ده‌ی ۹ پێش زیندانیان تواندنه‌وه‌ی ده‌سه‌لاتی ساسانه‌کان ئەم باسه‌ش کۆتایی پێدیت.

چارشیو و پروبه‌ندان له‌ پۆژه‌لاتی کۆندا نیوان کۆمه‌لگا لێک جیاوازه‌کاندا ده‌وری گیراوه، به‌ جۆریک که ئەمێنک به‌ تۆبه‌ی که له‌سه‌ر بووکانی ده‌نین به‌ بڕوای زۆر کەس یادگاری ئەو سه‌رده‌مانه‌یه‌، ئەو کرده‌وه‌یه‌ واته‌ داپۆشینی سه‌ر له‌لایه‌ن بووکانی پۆژه‌لاتی کۆنه‌وه‌ نیشانه‌ی یزدانان بووه‌ بۆ پیاوان، زۆر دابونه‌ریتی دیکه‌ وه‌ک ئەستاندنی شیربایی مه‌رگه‌ی ده‌گه‌ڕێته‌وه‌ بۆ ئەو سه‌رده‌مانه‌.

میژووی کۆنی پۆژه‌لات به‌سه‌ر یه‌که‌وه‌، میژووی مه‌رگه‌ی کرده‌وه‌کانی کۆمه‌لگاکانی ئەو سه‌رده‌مانه‌ پۆلیکی سه‌ره‌کی گیراوه‌ له‌ دروست‌بوونی شارستانییه‌تی ئەم سه‌رده‌مانه‌دا، یه‌کیک له‌ ئەندامانی ئەو کۆمه‌لگانه‌ بوون که له‌سه‌ر دروست‌بوونی شارستانییه‌ت کاریگه‌رییه‌کی به‌رچاویار هه‌بوو. زۆر سه‌رچاوه‌ له‌به‌ر ده‌ست‌دایه‌ که ده‌توانین به‌ سوود وه‌رگرتن له‌و سه‌رده‌مانه‌ ژانی ژنان نوێژن کەینه‌وه‌، زیاتر له‌ سه‌ده‌یه‌که‌ که کۆنیه‌ناسان به‌ شیوه‌یه‌کی به‌رین تیکۆشاون وینه‌یه‌ک له‌ رابردومه‌مان نیشان بدن، ئەوان نووسراوه‌ کۆنه‌کانیان خۆیندوه‌ته‌وه‌، وینه‌یه‌کیان له‌ ژنانی هه‌زاره‌ی نۆه‌می پێش زاینیان خستوه‌ته‌ به‌رچاوی ئێمه‌، هه‌روه‌ها زۆر له‌ نووسراوه‌ داوه‌رییه‌کانی پۆژه‌لاتی کۆنیان که یه‌ک له‌وانه‌ کۆمه‌له‌ یاساکانی خامووراییه‌ دۆزیوته‌وه‌.

حاموورابی فرمانروای بابل (۱۷۲۸-۱۶۸۶ پ.ز) له سالانی دواړینی دهسه لاتیدا فرمانی دهرکرد که ټو یاسایانه به پیتی بزماری ټاکه دی بنفوسنه وه، بهرزیی ټو که تیبیه که ټو یاسایانه له سهری نووسراو هتوه دهگاته (۲/۲۵) میتر که له مووزه خانۍ لوور له ولاتی فره نسه پاریزراوه. به گشتی یه کیتک له تاییه تمه ندییه کانی دهسه لاتدارانی روزه لاتی کون ټوه بووه که هه موو پیوه ندییه کانی بنه ماله به پتی دابونه ریتی کومه لگای سهره دم دابریژن.

شش حاموورابی کومه لیک له دهسه لاتداران فرمانی نووسینه وه یاسایان دهرکردوه، یه کهم یاسادانه ری دنیا شا "نورنامو" urnammu بووه که له هوروبه ری سالی (۲۰۵۰ پ.ز) له ناوچه ی "نور" ur له باشووری دوونواندا دهسه لاتدار بووه.

بنه ماله دهرکردوش کومه له یاسایه ک له ناشووری ناوه ندی دوزراو هتوه که میژو دهگه یل دهگه پرته وه بز سده ی (۱۲ پ.ز). یه ک له و کومه له یاسایانه به ناوی "دواړو ری رانان" ناوی دهرکردوه و له ۵۹ بهش پیکهاتوه که باس له سهر پله و پایه و شش کانی ټن له کومه لگای ټو سهره دمانه دهگات، شروه ها بیچکه له وانه ش زور به نام به نرخ له سهر زه ماوه ند و ته لاق و مارهی و... دوزراو هتوه. ټه مش پیکه اتنه ی میسری کزنه وه یه که تا ئیستا به لگه نامه یه ک له و بابته ی تیدا به دی نه ماوه ټو دوو حاله تش ټوه دهگه ینن که ټو دهر کومه لگایه تا چهنه لیک جیه بوون له بواری شارستانییه ت و داهیتان و دهرشتنی کومه لگایه کی پیشکرتوو.

